

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong

Kapitel 6

Vi måste berätta historierna

**"Pour faire comprendre quelque chose,
on raconte une histoire."**

Michel Butor

Jag skulle egentligen vilja skriva om... egentligen och egentligen. Jag tror att jag i varje kapitel i denna långa monolog har sagt att jag egentligen skulle vilja skriva om annat än det jag sedan skriver om. Jag har också gång efter annan skrivit att "detta är en problematik jag ämnar återkomma till" – men inte sjutton har jag återkommit till det. Och när jag, under den tid som gått sedan jag senast satte mig till att fundera över mitt långa och ständigt saknade folkhögskoleliv, en tid då jag särskilt studerat problematiken kring värdet av "unyttig viden", och om humanioras förhållande till naturvetenskapliga och alltmer tekniska ämnens tyngd, ja, när jag tyckte mig vara klar över hur jag såg på den problematiken, - då dök det upp ett öppet brev från Gösta Vestlund (se annan plats i detta nummer av *Folkhögskoleveteranen*) och jag tänkte, jaha.

Jag läser Göstas rader med samma nästan kärleksfulla rynka i pannan som alltid. Men han försäkrar att vi tänker åt samma håll, rör åt samma håll, sitter i samma båt... Vi talades vid på telefon, eftersom jag hört av mig till Göstas 99-årsdag, och jag nästan förväntade mig att han skulle säga det Manfred Björkquist lär ha sagt: "Klokt av dig att komma i år, nästa år blir det mycket folk." Men det vi talade mest om var en sak som Gösta ofta berör och som jag berörde i mitt tidigare kapitel: *tilliten*.

Det vore mycket att påstå att jag hör det hela tiden när jag besöker folkhögskolor. Men jag hör det alldeles för ofta: gemenskapen

och samhörigheten störs av det evinnerliga kontrollerandet som är en effekt av de nya kvalitetsredovisningarna och arbetstidsavtalen. Kravet på att kursdeltagarna skall få "den eller den kursen, det eller det ämnet *med sig*" förhindrar något som är svårt att sätta fingret på. Kravet att folkhögskoleåret skall ge papper på att man gjort ett visst pensum för att kunna komma vidare i det snåriga utbildningssystemet förhindrar något väsentligt: att man har rätt att vara långsam, att man får lov att tänka omständligt och i långa kringelrikor, att det får ta tid, att det viktiga inte är att hinna trettio sidor i matematikboken utan att plötsligt förstå. Och de allt större studiegrupperna hindrar att tilliten och tryggheten får plats. Studiecirkelns geniala idé var ju att alla stod på samma grund, och att man var få kring bordet, någon ledde cirkeln, och någon hade mer kunskap än de andra, men under cirkeltimmarna var samtalet det viktiga, och alla fick plats, allas synpunkter blev lyssnade till, de mest amatörmässiga likaväl som de väl underbyggda, och vi vet det allesammans: den tilliten, den grundläggande känslan av *värde*, som uppstod, utan att det överhuvudtaget pratades om det, den var det som var den viktigaste kunskapen, om det så handlat om föreningsekonomi eller arabisk litteratur. Men det måste finnas tid.

Gösta och jag suckade tillsammans i telefon. Och nu skriver Gösta: "*Mening i mitt eget liv, men också i familjen, i arbetslivet eller i samhället? Allmän medborgerlig bildning formulerades det en gång. Nu kanske vi hellre skulle säga medmänsklighet. Det är folkhögskolans huvuduppgift, och allt som hotar den måste bekämpas. Det är vi säkert överens om.*"

Jag var i början av den här sommaren med när en god vän avtackades efter sisådär 40 år i folkhögskolan. Jag höll ett tal på hans sista dag. Jag hade tänkt hålla ett roligt tal om

våra många decennier i folkhögskolan och alla stolligheter vi varit med om, men så råkade jag fråga vem hans efterträdare var. Den nye rektorn skulle vara med vid högtiden, fick jag veta, och så fick jag veta att efterträdaren inte hade erfarenhet av folkhögskola, utan var överstelöjtnant i flygvapnet. Jag kastade mitt tal. Jag höll istället, till skolpersonalens förvåning och min avgående väns förtjusning, men enbart för överstelöjtnantens skull, en nittio minuter lång föreläsning om vad folkhögskola är, jag gick igenom alla grundtvigska grundvärderingar och med drastiska exempel visade jag honom att folkhögskola bara har ordet *skola* gemensamt med skolvärlden, i själva verket är denna märkliga skolform så egen att den inte kan beskrivas. När den är god.

”Jag förstår att jag fick mig en duvning”, sa den nye rektorn efteråt, alldeles vänligt och alldeles klar över att jag ville honom väl. Jag bad honom lova mig att, på den fina gamla skola han nu tagit över, under det första verksamhetsåret inte fatta ett enda beslut. I det militära ger man order och pekar med hela handen. Det gör man aldrig i folkhögskolan. Aldrig nånsin.

Och för att förklara tog jag åter till en historia. Det är bara historierna, berättelserna som kan säga det väsentliga. Frederik Christensen sa nån gång att man måste kunna berätta historier, först då kan man vara folkhögskollärare, en folkhögskollärare måste kunna berätta tjugofem historier, myter, som dansken kallar det. Inte vitsar. Vi kan tusentals vitsar. Nej, *historier*. Och sedan får lyssnaren själv tänka över historien. Och nu tänker jag att alla vi som lämnat det aktiva bakom oss har en väldig uppgift: att *berätta historierna*. Om hur det goda verkar, eller uppstår. Om det Gösta kallar medmänsklighet. Låt mig avsluta med en historia. Den leder fram till en replik som jag i snart trettio år återkommit till, eftersom en replik, sagd i stort förtroende, kan bära världar i sig.

Detta hände i skarven mellan det folkmusikaliska och långhåriga sjuttioalet och det åttio-

tal som långsamt såg yuppietiden komma närmre. Vi fick till Malung en elev som skulle gå vår humanistiska linje under en vinterkurs. Han kom från storstan och en gedigen kulturell miljö, men han såg alls inte ut som de spelmän vi vanligtvis tog emot, ni minns dem, långa koftor, långa skägg, virkade mössor och näbbstövlar och snus under överläppen och en gedigen kunskap om Blank Anders Brudpolska. Den här unge mannen var prydligt kortklippt med mittbena, hans skjorta var knäppt helt upp i halsen, han hade lite för korta vanliga gabardinbyxor, han spelade inte fiol. Han talade ett språk som om han stigit direkt ur en gammal dikt av Gunnar Mascoll Silfverstolpe. Han såg ut som från ett skolfotografi från 30-talets Östermalm. Han var artig och otidsenlig på alla sätt. När han under en av de första kvällarna med ett trettiotal spelmän i alla dagrummets vrår tillfrågades, svarade han artigt att han dessvärre inte kunde spela fiol, men inte var oäven när det gällde dragspel och ventiltbasun. Det blev knäpptyst. Tills en jämtlänning sa: ”Jamen då får du hämta bälgen.”

Och det som hade kunnat bli den sedvanliga pinsamma historien blev något helt annat. Inför alla dessa blivande riksspelmän satte sig den märklige storstadspojken och lät dragspelsbälgen fyllas, och spelade sedan – och tro mig – det blev alldeles stilla på norra halvklotet. När han avslutade det osannolikt komplicerade stycket var det som om en ny tidsålder inträtt. Sedan var han under året alltid med på folkmusikspelningarna. Men jag berättar detta av ett annat skäl: när det gått tre veckor in på vinterkursen kom den unge mannen, välkammad och prydlig och med något för korta gabardinbyxor in på min expedition. Och så sa han: ”Stewe”, sa han, ”detta är en märklig skola.” Jag anade det värsta. Han såg lugnt och stilla på mig och sa: ”Det är sannerligen en märklig skola. Nu har jag varit här i tre veckor och ingen har sagt ett ont ord.”

Stewe Claeson

Stewe Claeson

Född 1942. Lärare på Färgelanda och Malungs folkhögskolor och sedan rektor på Malung, Skinnskatteberg och Kungälv folkhögskolor. Författare. Titlar i urval: *Pigan i Arras* (om den heliga Birgitta) 1993, *Rönndruvan glöder* (om Tegnér) 2002, *Tiro* (om Ciceros slav) 2007, *Än jublar fågelsången* (om bl.a. Uno Stadius!) 2009.